

УДК 338.48 – 44 (1-22) (477)

І.І. Михайлюк

**ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
НА ОСОБИСТІ СЕЛЯНСЬКІ ГОСПОДАРСТВА**

У статті висвітлено соціально-економічний вплив сільського туризму на особисті селянські господарства населення Закарпатської області. Розкрито ряд проблем, що вирішуються завдяки розвитку даного виду туризму на сільських територіях.

Ключові слова: сільський туризм, особисті селянські господарства, соціально-економічний вплив.

В статье показано социально-экономическое влияние сельского туризма на личные сельские хозяйства населения Закарпатья. Раскрыты проблемы, которые решаются благодаря развитию данного вида туризма на сельских территориях.

Ключевые слова: сельский туризм, личные сельские хозяйства, социально-экономическое влияние.

Effectiveness of tourism businesses in rural areas largely depends on the development of proposals subsistence agriculture. On the one hand, offers travel services subsidiary farms affect the development of the tourist center in the region, and on the other – the sphere of tourism causes significant social and economic impact on private households.

The study aims to reveal the social and economic impacts of rural tourism in private farms.

The presence of natural and recreational resources in the Transcarpathian region causes the development of the tourism industry. Along with the large-scale health-improving and developing ski resorts and other forms of management in this area. Around developed tourist sites upset private health centers, hotels, entertainment facilities. As an alternative accommodation for tourists and vil-

© Михайлюк І.І., 2015

lagers offer. Previously, local people offered only room for the night near the ski resorts, but now - this is a network of rural households. In the Transcarpathian region in tourism services provided in rural areas based on private farms.

Rural tourism in the region is one of the components of an integrated rural development and rural infrastructure. Development of rural tourism makes it possible to improve the situation by involving local people to entrepreneurship in services.

Keywords: rural tourism, private households, socio-economic impact.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування туристичної сфери на сільських територіях значною мірою залежить від розвитку пропозицій особистими селянськими господарствами. З одного боку, пропозиції туристичних послуг особистими селянськими господарствами впливають на розвиток туристичної бази в регіоні, а з іншого – сфера туризму спричиняє суттєвий соціально-економічний вплив на ОСГ.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці таких вчених як Пітюлич М.І. [2], Пітюлич М.М. [3], Гловацька В.В. [5], Костриця М.М. [8], Черчик М.Л. [11].

Завдання дослідження. Дослідження має на меті розкрити соціально-економічні аспекти впливу сільського туризму на особисті селянські господарства.

Основний матеріал дослідження. Наявність природно-рекреаційних ресурсів у Закарпатській області обумовлює розвиток туристичної індустрії. Поряд із масштабними санаторно-оздоровчими та гірськолижними комплексами розвиваються і інші форми господарювання у цій сфері. Навколо розвинених туристичних об'єктів розбудовуються приватні оздоровчі комплекси, готелі, розважальні заклади. Як альтернативу розміщення для туристів пропонують і мешканці сіл. Якщо раніше місцеве населення пропонувало лише кімнати для ночівлі біля гірськолижних курортів, то на сьогоднішній день – це вже ціла мережа

сільських садиб. У Закарпатській області послуги у сфері туризму надають мешканці сільських територій на базі особистих селянських господарств (ОСГ). Сільський туризм в області є одним із компонентів комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури. Розвиток сільського туризму дає можливість покращити ситуацію шляхом залучення місцевого населення до підприємницької діяльності у сфері послуг [1].

В умовах ринкової економіки особисті селянські господарства забезпечують виробництво переважної більшості вало-вої продукції сільського господарства, беруть активну участь у розвитку виробничої та соціальної інфраструктури на селі, частково знімають соціальну напругу на локальних ринках праці шляхом розширення сфери її докладання в різних секторах сільської економіки. [3]

Поруч із виروشуванням сільськогосподарської продукції особисті селянські господарства надають туристичні послуги, щоб отримувати додаткові джерела доходів. Зазвичай цьому сприяє близьке розташування туристичних атракцій, позитивний досвід знайомих у сфері сільського туризму та загальна тенденція до популяризації відпочинку на селі.

Основними споживачами туристичних послуг особистих селянських господарств є мешканці міст з відносно скромними вимогами, для яких відпочинок на селі привабливий завдяки прийнятному рівневі цін та відмінному від міста стилеві сільського життя. На сьогодні для іноземних туристів, які звикли до більш високих стандартів, що притаманні сільському туризму в країнах Європи, пропозиції сільського туризму в Україні недостатньо привабливі. У найближчому майбутньому можливість відпочити в українському селі може стати привабливою і для сусідніх країн – Польщі, Білорусі, Росії та Угорщини. Однак залучення споживачів цих країн до сільського туризму України вимагатиме значних інвестицій на проживання та суміжні послуги, а також виважене позиціонування як самої країни, так і продукту сільського туризму.

Зазвичай селяни пропонували 2-3 кімнати для туристів, як правило, без туалету та душу, або приміщення, суміжні з кімнатами господарів. У деяких випадках у будинках була відсутня вода з водопроводу, меблі досить прості, з переважним використанням диванів-ліжок, які служили відвідувачам для сну, а не як додаткові спальні місця. Як правило, подвір'я не облаштовували з метою задоволення потреб туристів, відсутні газони з квітами, часті випадки незакінченого будівництва. Причиною цього були фінансові труднощі та брак інформації щодо стандартів та вимог потенційних клієнтів [5].

Однак вже на даному етапі можна спостерігати покращення якості туристичних послуг, що надаються сільськими садибами.

Збільшення кількості туристів із різних міст України та іноземних туристів вимагає покращення сервісу у сільських садибах. Спілкування, обмін досвідом, поширення Інтернету та розвиток інформаційних технологій на сільських просторах позитивно вплинули на рівень туристичного бізнесу.

Сільський туризм має яскраве національне забарвлення. Кімнати господарів прикрашають предмети ручної роботи, виконані в народних традиціях і становлять значний інтерес з точки зору культурної цінності. Проте головними перевагами цього виду туристичного продукту є місцеве населення – його гостинність, смачна домашня їжа, народні ремесла та конкурентні ціни. Особливо слід відзначити атмосферу сільського родинного життя, затишного та традиційного гостинного. [8]

З одного боку, стан особистих селянських господарств впливає на розвиток туристичної бази в регіоні, а з іншого – сфера туризму спричиняє суттєвий соціально-економічний вплив на ОСГ.

Сільський зелений туризм не вимагає великих витрат, оскільки його основою виступає сам побут, атмосфера, особливості сільського життя. Разом з цим, законодавством не встановлено певні мінімальні вимоги до власників осель щодо організації побуту та зручностей для гостей, що б позитивно вплинуло

на формування іміджу сільських територій і збільшило число відвідувачів. Поки що в законодавстві не визначені ні вимоги до якості сервісу житла, ні процедура проведення оцінки та визначення вартості послуг.

Головною метою діяльності сільського туризму є популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури, самозайнятості сільського населення, виховання поваги до краси рідною краю, гостинних мешканців сільської місцевості, існуючого культурного та історичного надбання українського народу, сприяння збереження навколишнього середовища.

Важливим етапом у процесі проведення оцінки ресурсного потенціалу є визначення переліку вимог до якості сервісу та житла, розробка стандартів (набір послуг, які є обов'язковими) та проведення ранжирування осель за кількістю пропонованих сервісів, якістю послуг та умов проживання. Важлива функція системи оцінки якості полягає в тому, щоб дати потенційному туристу чітке уявлення про сільський туризм. При створенні системи якості в першу чергу потрібно щоб враховувалися очікування і потреби туристів. Власники осель самі зацікавлені у проведенні оцінки та визначення класу, які є підтвердженням високої якості послуг і можуть використовуватись в рекламних цілях. Привласнення підприємству певної категорії також полегшує завдання збуту. Це підвищує ефективність пропонування і служить підставою для пояснення клієнтам різниці в цінах. Необхідно забезпечити прозорість пропозиції всіх власників осель та зв'язок цін на послуги з їх якістю.

Розвиток сільського туризму в перспективі призведе до зменшення відтоку людських ресурсів з сільських районів, диверсифікації місцевої аграрної економіки, а також розширення загального спектру туристичних послуг. Сільський туризм є важливим інструментом вирішення соціальних проблем, оскільки він дає надію сільському населенню та мотивацію для співпраці, шанс жити повноцінним життям у рідному селі.

Сфера туризму безпосередньо впливає на соціальну, економічну та культурну сторони життя населення сільських територій. Розбудова інфраструктури туризму сприятиме розвитку й інших галузей: будівництва, сільського господарства, вирощування екологічної продукції у сільському господарстві, виробництва сувенірної продукції, розвитку народних промислів. Що у свою чергу сприятиме зростанню зайнятості населення та підвищенню рівня його матеріального добробуту. Розвиток сільського туризму в перспективі призведе до зменшення відтоку людських ресурсів з сільських районів, диверсифікації місцевої аграрної економіки, а також розширення загального спектру туристичних послуг, що їх сьогодні пропонує Україна.

Розвиток сільського туризму здійснюватиме соціально-економічний вплив на сільські території через вирішення низки проблем, а саме:

- проблему зайнятості сільського населення;
- поповнення бюджетів сільських родин;
- розвитку сільської інфраструктури;
- реалізацію продукції присадибних господарств;
- благоустрою сіл;
- відродження народних промислів;
- реставрації місцевих пам'яток архітектури;
- збереження та відновлення природної екосистеми краю.

Позитивні ефекти від сільського туризму для особистих селянських господарств відображаються у наступному: використання вільних засобів господарства; додатковий дохід і нові місця праці; активізація діяльності селянської родини; естетичний і культурно-освітній розвиток родини; особистий розвиток членів родини; пізнання інших культур, традицій. Для села у загальному позитивні ефекти це: покращення сільської інфраструктури; активізація сільської громади; часткове вирішення проблеми зайнятості сільського населення; збереження і популяризація культурно-історичної спадщини села; естетизація села; обмін досвідом з іншими культурами [9].

Таким чином, функціонування особистих селянських господарств у сфері підприємницької діяльності підвищує соціальну активність сільського населення, його економічну, культурну та екологічну свідомість.

Однак серед впливів позитивних можливі і негативні наслідки на певних територіях. Даний вид туризму поширюється та розвивається досить значними темпами, що може призвести до негативних впливів на екосистему краю. Зростає антропогенне навантаження, що здійснюють туристи на природно-рекреаційні та культурно-історичні ресурси. Це навантаження зростає прямо пропорційно темпам росту індустрії туризму, завдяки масовості туризму.

Сільський туризм повинен базуватися на принципах охорони навколишнього середовища, сприянні відновленню гармонії природи і суспільства та економіки, відновленні рівноваги у екосистемах краю. Слід орієнтувати туристичні організації на збереження та відтворення природного середовища за рахунок виділення частини прибутків від туризму на вирішення пов'язаних із цим завдань.

Таким чином, підкреслимо, що розвиток сільського туризму сприяє розвитку соціальної інфраструктури села та загальному розвитку сільської місцевості. Однак цей зв'язок є взаємопов'язаний: розвиток села очевидно призведе до розвитку сільського туризму.

Висновки. Отже, підвищення ефективності туристичної діяльності в сфері розглянутого виду туризму призведе до: зростання рівня життя селян; створення нових робочих місць для сільських жителів; сприяння розвитку інфраструктури регіонів; відродження культурних традицій українського народу. В цілому, оптимізація розвитку сільського зеленого туризму багато в чому залежить від створення відповідного механізму функціонування зазначеного виду діяльності, розробки організаційних заходів сприяння розширенню цієї сфери відпочинку, чіткої орієнтації на визначені позитивні результати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Закарпатська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.carpathia.gov.ua/*
2. *Пітюлич М.І. Регіон: соціально-економічні трансформації: Монографія / М.І. Пітюлич, Ю.Б. Кушнір, О.С. Молнар. – Ужгород: Карпати, 2007. – 416 с.*
3. *Пітюлич М.М. Домогосподарства: соціально-економічні трансформації: Монографія / М.М. Пітюлич, О.І. Чакій. – Ужгород: ВАТ «Патент», 2009. – 168 с.*
4. *Статистичний щорічник Закарпаття за 2013 рік. Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2012. – 543 с.*
5. *Гловацька В.В. Послуги господарств населення із сільського зеленого туризму / В.В. Гловацька. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основні організації // Економіка АПК. – 2006 – № 10. – С.148-155.*
6. *Грицьку-Андрієш Ю. Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні: Автореферат / Ю. Грицьку-Андрієш. – Херсон, 2010. – 20 с.*
7. *Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. № 742-IV.*
8. *Костриця М.М. Етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»: ресурси та економічний механізм функціонування / М.М. Костриця; за ред. Є.І. Ходаківського. – Ж.: ЖДТУ, 2005. – 76 с.*
9. *Молнар О.С. Передумови та стан розвитку сільського зеленого туризму на Закарпатті / О.С. Молнар, Ю.Б. Кушнір // Науковий вісник УжНУ, серія «Економіка», 2009.*

10. Пінчук Т.А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості / Т.А. Пінчук // Науковий вісник УжНУ, серія «Економіка». – № 28. – Ч. 3. – 2009. – С. 49.
11. Черчик Л.М. Сільський туризм як ефективна форма самостійної зайнятості у трудонадлишкових регіонах / Л.М. Черчик // Регіональна економіка. – № 1. – 2009.

REFERENCES

1. Glovatska V.V. Poslugi gospodarstv naselennya iz silskogo zelenogo turizmu / V.V.Glovatska V.V. Silskiy zeleniy turizm: sutnist, funktsiyi, osnovni organizatsiyi [Services of economies of population are from rural green tourism / Rural green tourism: essence, functions, basic organizations] // Ekonomika APK.– 2006 – pp.148-155 [in Ukrainian]
2. Gritsku-Andriesh Yu. Avtoreferat. Sotsialno-konomichni osoblivosti ta osnovni napryami rozvitku silskogo turizmu v regioni. [Socially are conomic features and basic directions of development of rural tourism in a region on Herson, 2010 [in Ukrainian].
3. Zakarpatska oblasna derzhavna administratsiya [Elektronniy resurs] // www.carpathia.gov.ua/ [Zakarpattia regional state administration [Electronic source] // www.carpathia.gov.ua/] [in Ukrainian]
4. Molnar O.S., Kushnir Yu.B. Peredumovi ta stan rozvitku silskogo zelenogo turizmu na Zakarpatti [Preconditions and development of rural green tourism status on Zakarpattia] // Naukoviy visnik UzhNU, seriya ekonomika, 2009 [in Ukrainian].

5. Pinchuk T.A. Agroturizm yak forma pidpriemnitstva u silskiy mistsevosti. [Rural tourism as form of enterprise is in rural locality] // Naukoviy visnik UzhNU, seriya Ekonomika, 28, 2009. – p. 49 [in Ukrainian].
6. Pityulich M.M., Chakiy O.I. Domogospodarstva: sotsialno-ekonomichni transformatsiyi: [Households: socio-economic transformations] Monografiya. – Uzhgorod, 2009. – p. 168. [in Ukrainian]
7. Cherchik L.M. Silskiy turizm yak effektivna forma samostiynoyi zaynyatosti u trudonadlishkovih regionah [Rural tourism as effective form of independent employment in regions] // Regionalna ekonomika 1, 2009. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015 р.

Рецензенти:

кандидат економічних наук, науковий співробітник
Закарпатського регіонального центру СЕІГД НАН України
У.П. Нечитайло

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
«Економічна теорія та кібернетика» Одеського національного
морського університету **Г.С. Махуренко**